

УДК 332.1.711
DOI 10.15673/fie.v14i2.2319

Лайко О.І.

доктор економічних наук, професор,
заступник директора з наукової роботи
E-mail: alexlayko@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-7082-0862

Єжов М.Б.

кандидат фізико-математичних наук
старший науковий співробітник
відділ розвитку регіональних економічних систем
E-mail: isanybodyhome63@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-5003-7774

Циналєвська І.А.

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник
відділ розвитку регіональних економічних систем
ДУ «Інститут ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України»
Французький бульвар, 29, м. Одеса, Україна, 65044
E-mail: tsynalievskia.i@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-9276-4264

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ В РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМАХ

Обґрунтовано необхідність формування ефективних господарюючих суб'єктів в територіально-господарських системах всіх рівнів як основи для забезпечення економічної спроможності. Розроблено науково-методичні засади створення та забезпечення розвитку підприємств в громадах районів та областей з апробацією такого наукового підходу на прикладі громад Подільського району Одеської області. Вдосконалені теоретико-концептуальні засади забезпечення розвитку регіональних економічних систем в сучасних умовах на основі формування в адміністративно-територіальних одиницях елементів функціональних територій - точок зростання у вигляді підприємств, здатних продукувати значну додану вартість і забезпечувати фінансово-бюджетну спроможність. Розроблено підхід до оцінки доцільності та ефективності організації виробничих підприємств в регіональних системах на основі врахування ключових факторів ресурсної, інфраструктурної забезпеченості територій, ефективне використання яких сприятиме кращому включенню територіально-господарських систем в національний та економічний обмін. На основі факторів матеріально-ресурсної, трудової, інфраструктурно-логістичної забезпеченості функціональної території Подільського району Одеської області обґрунтовано доцільність та ефективність організації виробництва з місцевої сировини хлібопродуктів, олії, біодизелю.

Ключові слова: організація переробних підприємств, регіональні економічні системи, економічна спроможність громад, функціональні території, виробництво хлібопродуктів, олії, біодизелю.

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 International License](http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Регіональні економічні системи з моменту початку реформи децентралізації в Україні отримали окрім більших повноважень щодо здійснення саморозвитку, ще й більші зобов'язання щодо генерації доданої вартості як джерела для сплати податків, фінансового наповнення місцевих бюджетів та виконання територіальними громадами соціальних функцій, надання публічних послуг і державних сервісів, забезпечення належного рівня та якості життя населення, його добробуту. Поява більших можливостей та більшої відповідальності у адміністративно-територіальних одиниць базового, районного та обласного рівнів обумовлює необхідність розробки науково-методичних рішень для забезпечення розвитку регіональних економічних систем шляхом створення точок економічного

зростання – підприємств, які ефективно використовують місцеві ресурси та забезпечують генерацію значної доданої вартості. Забезпечення спроможності та конкурентоспроможності регіональних економічних систем визначаються як одні з ключових задач в Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [1] та в Державній стратегії регіонального розвитку на період 2021-2027 років [2]. Економічна система регіону або громади повинна бути спроможною до створення матеріальних та фінансових цінностей із наявних ресурсів, тобто відповідати європейській концепції функціональних територій – територіально-господарських одиниць, які являють собою простір для життя і містять всі необхідні підсистеми для забезпечення економічного, соціального, екологічного розвитку, інфраструктуру та інституціональне сере-

довище. Розбудова функціональних територій здійснюється в країнах ЄС у відповідності до наявних ресурсів, можливостей, передумов та інших факторів, які визначають спеціалізацію території, місце її господарської системи в загальноєвропейському та міжнародному розподілі праці. В наукових звітах і публікаціях аналітичних центрів ЄС та ОЕСР функціональні території є предметом досліджень і для розробки рекомендацій щодо активізації їхнього розвитку, кращого використання наявних ресурсів та визначення оптимізованих профілів розбудови їхніх економічних систем розробляються методичні вказівки [3], які, хоча й передбачають певну структурування системного розвитку територіально-господарських систем, але ґрунтуються на врахуванні індивідуальностей громад та на застосуванні підходу гнучкого, адаптивного стратегування, застосовується так званий "tailored approach". Для забезпечення функціональності територіально-господарських систем в них повинні діяти підприємства реального сектору економіки – генератори доданої вартості. Задача підвищення функціональності територіально-господарських систем на основі створення конкурентоспроможних та ефективних підприємств, якими є підприємства харчової промисловості, є однією з головних в контексті повоєнного відновлення національної економіки. Переробка сільськогосподарської продукції в товари з високою доданою вартістю, налагодження системи логістики і виходу на внутрішні та зовнішні ринки відповідає довгостроковим і оперативним інтересам України та повинна бути відображена в стратегіях повоєнного відновлення економіки на всіх рівнях (від громад, областей до країни), відповідно до положень Закону 5323 про внесення змін до Закону України "Про засади державної регіональної політики" [4]. Важливою також є першочерговість розробки наукових підходів до організації і стратегування розвитку перспективних промислових підприємств з чітким прикладним аспектом. Так, прикладом для апробації методичного підходу до організації переробних виробництв в цій статті є економічна система Подільського району Одеської області. Створення переробних підприємств на території Подільського району відповідає прийнятому курсу індустріалізації його економічної системи, визначеному в Концепції розвитку Індустріального парку «Подільський» [5]. Однак процес реалізації такого курсу не має відповідного науково-методичного забезпечення щодо обґрунтування доцільності створення та визначення місця розташування, типу і обсягів очікуваного виробництва переробних підприємств району.

Аналіз останніх публікацій по проблемі.

Наукові засади просторового розвитку територіальних громад та регіональних систем розвинені в роботах Мельник М.І., Бистрякова І.К. Питання застосування програмно-цілевих методів управління територіальним розвитком в контексті забезпечення рівномірності соціально-економічного стану громад та регіонів розглянуті в роботах Ковальського М. Науково-методичні засади планування стратегічного роз-

витку міста Подільськ Одеської області розглянуті в роботах Ковальова А.І. [6]. Рішення задач фінансового, організаційно-економічного забезпечення промислового розвитку регіональних економічних систем наводяться в роботах Сторонянської І.З., Ішук С.Л., Щульц С.О. [7]. Питання управління економічним розвитком територіально-господарських систем в умовах реформи децентралізації, зокрема з використанням різних форм кооперації виробників продукції, розглядаються в роботах Буркинського Б.В. [8], Горячука В.Ф., Нікішиної О.В., Осипова В.М., Павлова О.І., Тараканова М.Л. [9].

Формулювання цілей дослідження. Метою дослідження є розробка науково-методичних засад створення та забезпечення розвитку підприємств в громадах районів та областей як основи для формування економічної спроможності регіональних систем, та апробація такого наукового підходу на прикладі громад Подільського району Одеської області. Для досягнення мети дослідження необхідним є виконання таких завдань:

- визначення теоретико-концептуальних засад забезпечення розвитку регіональних економічних систем в сучасних умовах на основі формування в адміністративно-територіальних одиницях (громадах, районах, областях) елементів функціональних територій - точок зростання у вигляді підприємств, здатних продукувати значну додану вартість і забезпечувати фінансово-бюджетну спроможність;

- аналіз методичних основ та розробка підходу до організації виробничих підприємств в регіональних системах на основі врахування ключових факторів ресурсної, інфраструктурної забезпеченості територій, ефективне використання яких сприятиме кращому включенню територіально-господарських систем в національний та економічний обмін. Обчислення показників різних варіантів просторового розміщення переробних підприємств, відповідно до спеціалізації території;

- обґрунтування пріоритетних видів діяльності, в тому числі, визначення ступеню значущості підприємств переробної, харчової промисловості для економіки країни та Подільського району, зокрема;

- визначення заходів і механізмів державної підтримки організації та розвитку переробних підприємств з виробництва продуктів харчування як рушіїв повоєнного відновлення та розвитку регіональних економічних систем з врахуванням принципів субсидіарності та спроможності як ключових для сучасних умов.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Локальний (місцевий) розвиток є процесом багатоаспектним, тобто таким, що стосується великої кількості суб'єктів, які беруть в ньому участь, а також характеру і якості явищ та процесів, що впливають на нього, відтак, саме через це, опис цього процесу є досить складним. Разом із тим, локальному розвитку притаманні такі характеристики, як суб'єктивність, багатогранність та безперервність [10]. Локальний розвиток є обумовленим низкою чинників, що мають як позитивний вплив (номінанти розвитку) та негатив-

вний вплив (деномінанти розвитку).

Місцевий економічний розвиток означає процес, за допомогою якого місцева влада та сусідні органи самоврядування, організації залучають для стимулювання, або принаймні для підтримки економічної діяльності, забезпечення соціальних стандартів тощо, локальні ресурси. Основною метою такого залучення є створення місцевих можливостей для збереження зайнятості (створення нових робочих місць) у сферах, вигідних для даної місцевої громади. У процесі місцевого економічного розвитку використовуються місцеві природні, людські та інституційні ресурси. Термін сусідні організації означає будь-яку інституційну діяльність, яку здійснюють мешканці. У багатьох країнах місцева влада – це зовсім не найнижчий рівень активності місцевих громад – існують організації, які збирають мешканців маєтку, району, села. Еквівалентом сусідських організацій для Польщі є маєткові комітети та сільські ради, хоча, наприклад, у випадку англосаксонських країн, наприклад, такі організації є набагато більш «соціальними» та спонтанними – а також більш активними – ніж наші сильно формалізовані комітети. Створення нових робочих місць означає всі заходи, що здійснюються місцевими державними та приватними установами, спрямовані на розширення місцевих можливостей для створення нових робочих місць. Ініціативи – це цілеспрямовані дії, які вживаються місцевими органами влади, господарськими одиницями або сусідськими організаціями (як правило, ці дії є одночасними) з метою досягнення бажаного ефекту на ринку праці чи у сфері економічної діяльності на певній території.

В теорії планування локального економічного розвитку Е. Блеклі використовується поняття локальної системи. Він ширший, ніж «місто» чи «комуна», які є окремими випадками місцевої системи. Такою системою може бути як частина великого міста, так і декілька муніципалітетів або місто з прилеглими муніципалітетами".

«Місцева система» менше «області» і більше, ніж «мікрорайонна одиниця» — садиба, село, житловий комплекс. Сутність місцевої системи в цьому сенсі полягає в наявності зв'язків між її мешканцями, наявності функціональних зв'язків між господарюючими суб'єктами, що діють на її території, а також існування органу (громади чи об'єднання громад), здатного керувати соціально-економічними процесами.

Економічні системи територіальних громад в сучасних умовах майже в будь-яких країнах світу є відкритими і тому включаються у господарські зв'язки всередині країни та на зовнішніх ринках. Для здобуття кращої конкурентної позиції підприємства-учасники територіально-господарських систем повинні співпрацювати між собою для економії витрат та використання переваг інших підприємств завдяки міжтериторіальному співробітництву. Однак рішення щодо формату та способу організації співробітництва повинні бути науково обґрунтованими і підкріплені відповідним методичним забезпеченням. Аналітиками ОЕСР розроблені методичні рекомендації та

критерії, за якими слід оцінювати перспективи міжтериторіального співробітництва підприємств та громад, а також здійснювати планування розміщення нових виробництв, інших підприємств та об'єктів інфраструктури територіальних громад [3]. Дані рекомендації передбачають врахування таких ключових факторів для прийняття рішення щодо організації господарюючого суб'єкта на засадах співробітництва:

- користування різними та часто взаємодоповнюючими активами, а краща інтеграція між цими напрямками є важливою для соціально-економічних показників громад;

- компактне розташування територій, які беруть участь у співробітництві;

- потенційні зв'язки учасників співробітництва (працівники підприємств, постачальники, покупці, просто місцеве населення характеризуються демографічними, трудовими, громадськими зв'язками);

- самі органи місцевого самоврядування зацікавлені в економічному розвитку громад і сприяють цьому процесу;

- території взаємозалежні через різні типи зв'язків, які часто перетинають традиційні адміністративні кордони;

- посилення зв'язків полегшує доступ до робочих місць, об'єктів інфраструктури та різних видів послуг, дозволяє досягти масштабів економії за рахунок концентрації та нових економічних можливостей;

- співпраця може бути складною, коли існує велика різниця у розмірах, ресурсах та спроможності між громадами, в яких організується спільне підприємство;

- врахування інших факторів, що перешкоджають ефективному партнерству, включають регуляторні та політичні перешкоди, відсутність довіри та фрагментацію політики;

- наявність результатів роботи уряду щодо заохочення до інтеграції та економічного розвитку, спільна національна програма;

- національні уряди повинні заохочувати кращу інтеграцію між секторами політики, такими як сільськогосподарська та регіональна політика розвитку.

В результаті організації нових виробництв, а також їхнього включення в систему локального або міжмуніципального співробітництва територія громад, районів, областей перетворюватиметься із адміністративної одиниці на функціональну територію – простір здатний задовольняти потреби соціуму в економічному розвитку, ефективному використанні ресурсів, зайнятості, отриманні публічних сервісів тощо. Функціональна територія повинна також мати властивості стійкості, саморозвитку, здатності до самозабезпечення і генерації нової доданої вартості. Тому для організації нового виробництва потрібно враховувати властивості та ресурсну забезпеченість, можливості конкретної території з метою створення підприємства, здатного функціонувати на засадах сталості, створення нової вартості як основи для формування фінансових потоків – основи бюджетної спроможності громади в аспекті наповнення дохідної

частини та виконання витратної частини щодо реалізації соціальних, екологічних та інших ініціатив.

У своїй теорії, Едвард Блеклі та Ненсі Грін Лай називають чотири найістотніші чинники локального розвитку, зокрема: зайнятість, база розвитку,

переваги локалізації та ресурси знань [11], які можуть бути враховані для прийняття рішення щодо організації нового виробництва в територіальній громаді. Загальна характеристика вищезазначених чинників наведена в таблиці 1.

Таблиця 1

Фактори локального розвитку [12, с.28]

Чинники розвитку	Традиційна точка зору	Сучасна точка зору
Зайнятість	Чим більше суб'єктів господарювання, тим більше місці праці	Фірми, що створюють робочі місця високої якості, адаптовані до місцевої громади
База розвитку	Розвиток існуючих секторів економіки	Побудова нових інституцій, підтримуючих господарську діяльність
Переваги локалізації	Порівняльні переваги, що будуються на матеріальних активах	Порівняльні переваги, що будуються на якості середовища
Ресурси знань	Знання існуючих кадрів	Знання, як генератор суспільно-економічного розвитку

Перелічені фактори забезпечення розвитку локальних систем, з врахуванням особливостей розвитку національної економіки, потреб суспільства та сучасних викликів, а також з врахуванням результатів

сучасних наукових досліджень з даного питання [12], можуть бути визначені як елементарні чинники сталого локального розвитку (табл. 2).

Таблиця 2

Елементарні чинники локального розвитку в Україні*

Фактори			
	Економічні	Суспільні	Природні
Потреби	<ul style="list-style-type: none"> - реструктуризація економіки; - створення нових робочих місць; - використання майна, що перебуває у володінні; - підвищення рівня економічного розвитку міст та районів; - приватизація та розвиток підприємницької діяльності; - стабілізація економіки; - формування економічної бази для фінансово-бюджетної спроможності. 	<ul style="list-style-type: none"> - підвищення рівня життя; - рішення проблем безробіття; - інтелектуально - культурний розвиток; - перекваліфікація та професійний розвиток; - рішення проблем безробіття; - спрощення доступу населення до соціальних послуг; - підвищення рівня соціальної згуртованості. 	<ul style="list-style-type: none"> - необхідність покращення довкілля; - активна екологічна політика; - охорона природних ресурсів; - раціональне використання водних ресурсів
Можливості	<ul style="list-style-type: none"> - ринкова модель економіки; - існуюча виробнича база; - невикористані основних фондів; - можливості розвитку міжмуниципальної та міжнародної кооперації; - інститути бізнес-середовища, що розвиваються 	<ul style="list-style-type: none"> - структура місцевого самоврядування; -- висока професійна активність населення; - значний демографічний потенціал; - досить висока кількість населення; - традиції народної культури 	<ul style="list-style-type: none"> - мінеральні ресурси; - сільськогосподарські та лісні ресурси; - території, які потребують розвитку; - ландшафтно-кліматичні цінності

*власне опрацювання авторів на основі [13]

Враховуючи сучасний стан національної економіки та необхідність забезпечення повоєнного відновлення країни, а також актуальні аспекти щодо формування конкурентоспроможних локальних, регіональних економічних систем на засадах згуртованості та раціонального, ефективного врядування, як цього

вимагають положення Державної стратегії регіонального розвитку [2], Концепція реформування місцевого самоврядування в Україні [1], можна сформулювати основні принципи, концептуальні засади та методичний інструментарій щодо організації підприємств на території громад України (рис. 1).

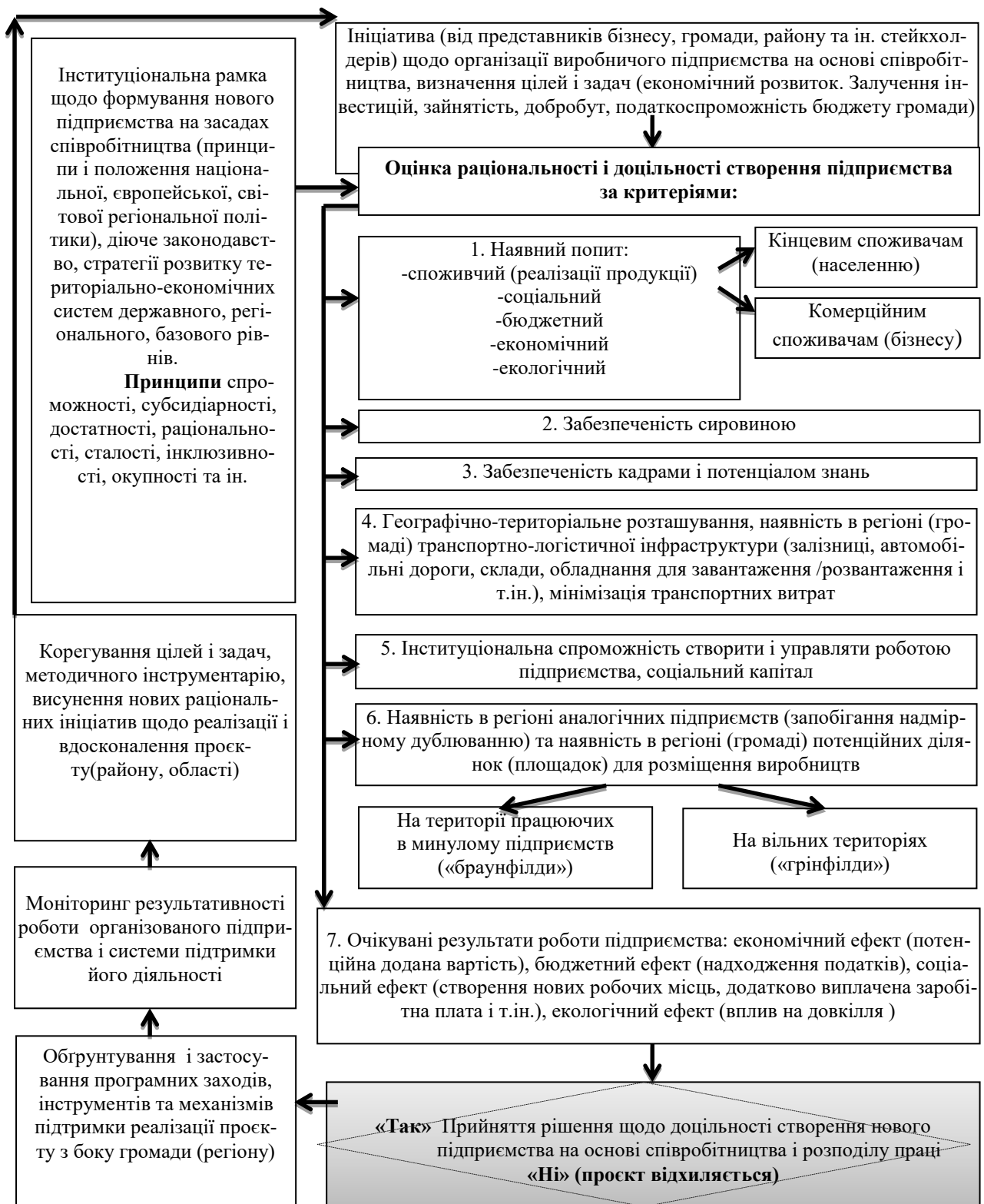

Рис. 1. Логіко-структурна схема (методичний інструментарій) обґрунтування рішення щодо створення підприємства в економічній системі громади (району, області) на засадах економічного співробітництва*

*власна розробка авторів

Пропонований на рис.1 методичний інструментарій щодо обґрунтування прийняття рішення стосовно організації нового підприємства передбачає наявність ініціативи з боку стейкхолдерів: представників бізнесу або представників територіальної громади. Причому, у випадку наявності ініціативи у останніх, до завдань органів управління територіальної громади входитиме не лише сприяння і підтримка реалізації проекту, а й пошук потенційних інвесторів, пошук представника бізнесу, який забажає здійснити реалізацію проекту.

Розглядаючи задачу щодо створення нового підприємства в територіальній економічній системі (в даному дослідженні на прикладі Подільського району Одеської області), окрім перелічених на рис. 1 сімох критеріїв прийняття рішення нами враховується ще й контекст створення ланцюгів розподілу праці (кооперації, концентрації), що означає утворення нових горизонтальних зв'язків у регіональній економіці, які грають у ній стабілізуючу роль.

Факт дієвості розвинених горизонтальних зв'язків взаємодії підприємств та інших учасників суспільного виробництва є доведеним не лише теоретично, а й практично. Економічну ефективність довели форми кооперації, створені в галузях виробництва і переробки зернових, молочних, овочевих та інших продуктів [8]. Випробування на міцність (впливом пандемії, воєнним станом на бойовими діями) зазнали горизонтальні зв'язки, утворені і розвинені в громадах завдяки реформі децентралізації. Наявність розгалуженої мережі співробітництва є вкрай цінним активом і уособленням соціального капіталу населення громад України.

Для планування розвитку територіальних громад як локальних господарських систем, які є частинами подібних систем на вищих рівнях (районному, обласному, міжрегіональному, національному) необхідно дотримуватись принципів узгодженості та субсидіарності [1, 2], а отже враховувати положення стратегічних документів, які врегульовують питання сталого розвитку, відповідно, громади, району, області. Зокрема, для Одеської області визначені питання і напрями забезпечення стратегічного розвитку на період 2021-2027 років [14]. Стратегії сталого розвитку територіальних громад укладаються місцевими орга-

нами самоврядування, а стратегічні документи щодо забезпечення сталого розвитку районів, які зазнали суттєвих трансформацій в результаті реформи місцевого самоврядування, укладені ще не по всій території країни. Нові, укрупнені з липня 2020 року, райони [15], можуть стати опосередкованою, координуючою ланкою в системі регулювання економічного розвитку громад базового рівня та областей. При визначенні характеру економічного розвитку територій і створення нових підприємств також варто враховувати потребу в необхідності максимізації доданої вартості, забезпечення повоєнного відновлення країни, виробництва вітчизняних товарів першої необхідності, ефективного використання локальних переваг та ресурсних можливостей територій. З точки зору задоволення вимог всіх перелічених критеріїв організація індустріального підприємства – суб'єкта переробної промисловості є одним з найкращих рішень. Висока додана вартість може створюватись в різних видах економічної діяльності (ІТ-сектор, логістика і зв'язок, будівництво, надання освітніх послуг тощо), але переробна промисловість, організація виробництва продуктів першої необхідності є стратегічно важливим видом діяльності для сучасних реалій, відповідає спеціалізації більшості територіальних локальних підсистем національної економіки. Зокрема, переробка сільськогосподарської продукції, яка виробляється сектором аграрного виробництва і потребує організації подальшої переробки є перспективним видом діяльності для значної кількості територіальних громад в Україні.

Харчове виробництво і переробка продукції сільського господарства є одними з основних видів діяльності для більшості сільських та міських територіальних громад в Україні. Так, за ваговою структурою за видами діяльності та основними промисловими групами для розрахунку індексу обороту продукції добувної та переробної промисловості [16], виробництво виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів в Україні займає від 23,2% до 28,3% в загальній структурі промисловості. За обсягами реалізованої продукції питома вага виробництва харчових продуктів в загальному обсязі реалізованої промислової продукції в Україні становить за останні роки близько 20% (табл. 3)

Таблиця 3

Питома вага харчових продуктів в загальному обсязі реалізованої промислової продукції в Україні, %*

2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020
18,2	22,4	21,4	20,9	19,4	20,4	20,9

*власне опрацювання авторів на основі [16]

Аналіз статистичних даних і результати проведених опитувань представників органів управління Подільського району Одеської області (на прикладі якого і буде здійснено апробацію методичного підходу до організації нового виробництва) свідчать про

доцільність і затребуваність організації декількох виробництв, більшість з яких прямо чи опосередковано пов'язані з переробкою сільськогосподарської продукції місцевого виробництва на продукцію з більшою доданою вартістю.

Подільський район згідно з новим адміністративно-територіальним устроєм займає північ Одеської області. Район створено відповідно до постанови Верховної Ради України № 807-ІХ від 17 липня 2020 року [15]. До його складу увійшли території: Подільського району (згідно з поділом 1923—2020 рр.), Ананьївського, Балтського, Кодимського, Любашівського, Окнянського, Савранського районів, а також територія Олександрівської сільської ради Ширяївського району. м.Подільськ, якому наразі надано статус центру району, повинно подбати про розвиток внутрішнього економічного базису (максимально можливої кількості прибуткових, успішних підприємств) для забезпечення податкоспроможності і можливостей наповнення бюджету, виконання соціальних та інших важливих суспільних функцій. В умовах обмеженості внутрішніх можливостей щодо формування і розвитку підприємств на території самого міста Подільська сучасне інституціональне забезпечення в сфері провадження економічного співробітництва створює мінімально необхідні умови для провадження співробітництва громад і підприємств району з іншими суб'єктами цього та інших районів, що суттєво збільшує можливості щодо економічного розвитку, сприяє формуванню розгалуженої мережі розподілу праці та створення доданої вартості, в якій для міста Подільська може відводитись роль центральної ланки і координатора процесів співробітництва з метою нарощення економічного потенціалу даної територіально-господарської системи.

Подільський район має зручне економіко-географічне розташування. По його території проходять залізничні та автомобільні магістралі, які зв'язують його з Києвом, Одесою, Вінницею та іншими великими містами України з виходом на країни Північно-Східної Європи та Причорномор'я. Близьке сусідство з Молдовою обумовлює перспективність транскордонного співробітництва. Основна спеціалізація району: сільськогосподарське виробництво. В першу чергу слід відзначити рослинництво, яке розвивається завдяки сприятливим кліматичним умовам та родючим чорноземним ґрунтам. Велику врожайність дають зернові культури (пшениця, ячмінь, жито), ріпак, соняшник, кукурудза, цукровий буряк та овочеві культури. Розвивається також тваринництво, але спостерігається тенденція до зниження поголів'я сільськогосподарських тварин [17]. Промисловість району розвинена слабо, багато підприємств простоюють або припинили існування. Характерними ознаками є, як правило, низький рівень розвитку технологій, високий ступінь зносу основних фондів та сировинна спрямованість. Основні напрямки розвитку промисловості: переробка сільськогосподарської продукції, харчова, добувна, швейна, лісова і деревообробна промисловість.

Більшість опитаних респондентів з числа представників Подільської міської ради, Подільської районної адміністрації та представників територіаль-

них громад Подільського району Одеської області назвали як пріоритетні та перспективні, з огляду на перелічені критерії, такі основні види виробництва:

- переробка зернових культур (організація комбінату хлібопродуктів);
- переробка олійних культур (організація олійноекстракційного виробництва);
- переробка технічних культур (організація переробки насіння ріпака з отриманням біодизелю).

В окремих територіальних громадах були названі й інші види переробних промислових підприємств (відновлення роботи консервного і цегляного заводів, організація роботи сміттепереробного заводу тощо), але основними є три перелічені види виробництва.

Харчова промисловість представлена в Подільському районі такими підприємствами, як ТОВ «Любашівський мукомельний комбінат», ПП ВКФ "Одеса-хліб М" (с.м.т. Любашівка), ТОВ «Савранський хліб», ТОВ «Соковий завод Кодимський».

Суттєвою проблемою району є аварійний стан значної частини автомобільних доріг: Подільськ – Ананьїв, Подільськ - Балта, Подільськ – Федорівка, Подільськ -Мар'янівка, Подільськ – Кодима, Саврань -Любашівка, Ананьїв - Піщана тощо.

Демографічна ситуація в цілому негативна. Причинами цього є природне скорочення населення (перевищення кількості померлих над кількістю народжених) та негативна міграційна динаміка. Наприклад, чисельність населення Ананьївського району (за старим адміністративним поділом) зменшилась з 26 305 осіб за станом на 1.01.2018 р. до 25 393 осіб за станом на 1.01.2020 р. [17]. Чисельність населення Окнянського району (за старим адміністративним поділом) зменшилась з 19 969 осіб за станом на 1.01.2018 р. до 19 606 осіб за станом на 1.01.2020 р. Створення нових робочих місць сприяло би покращенню демографічної ситуації в районі.

Низький рівень добробуту населення в населених пунктах району, замалі можливості для професійної самореалізації та зайнятості негативно впливають на демографічні показники, людський та соціальний потенціал району. Існує гостра потреба в розвитку економічного базису – ефективних підприємств, здатних зі сталою вигодою освоїти ендегенні ресурси та зайняти конкурентну позицію в умовах зовнішнього впливу. Найбільш перспективним з точки зору координації процесу економічного оновлення району виглядає місто Подільськ, яке є адміністративним центром Подільського району, містом обласного підпорядкування, важливим залізничним та автомагістральним вузлом на півдні України. Це місто має наступні стратегічні переваги для розміщення переробних виробництв:

- 1) знаходження в центрі району, можливості координації економічної діяльності
- 2) забезпеченість дорожньою інфраструктурою

- 3) найбільший кадровий потенціал в районі
- 4) матеріально-ресурсна, сировинна забезпеченість для організації переробного виробництва
- 5) вдалі передумови для здійснення внутрішньорегіонального, міжрегіонального та транскордонного (прикордонного) співробітництва

Створення нових підприємств з переробки сировини в Подільському районі сприятиме покращенню бюджетної спроможності місцевих громад, яка за останні роки (2017-2020 роки), через скорочення ділової активності та з врахуванням фактору інфляції, суттєво знижується (табл. 4).

Таблиця 4

Динаміка надходжень до бюджету міста Подільськ (Подільської міської громади) (в дол. США)*

Всього доходи бюджету, млн.дол.США	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	19,14	14,47	10,43	10,90	13,34	14,43	17,44	12,76

*укладено авторами за даними [18] та офіційного порталу бюджетів адміністративно-територіальних одиниць України openbudget

В 2020 році об'єктивний вплив на показники бюджетної спроможності громади мали наслідки пандемії, але окрім цього відбулось суттєве скорочення трансфертів до місцевого бюджету з центрального. Збільшення питомої ваги власних доходів бюджету Подільської міської громади з 39,8% у 2017 році до 75,02% у 2020 році відбулось не стільки через абсолютне збільшення власних надходжень до місцевого бюджету, скільки через абсолютне скорочення офіційних трансфертів, починаючи з 2017 року [18].

Такий стан фінансового забезпечення бюджетів міста Подільськ та інших громад Подільського району ще раз доводить доцільність організації ефективних, потрібних локальній економічній системі виробництв, здатних генерувати додану вартість як базу для нарахування податків в формування дохідної частини бюджетів.

Доходи бюджету Подільської міської громади формуються переважно за рахунок власних податкових надходжень, найбільшу частку в яких займають податки на активну місцеву підприємницьку діяльність, а не податки на майно і ресурсні платежі.

Це є позитивною ознакою, однак для забезпечення поступального розвитку громади в подальшому необхідним є розширення економічної активності за рахунок підприємств, які генеруватимуть максимально можливу додану вартість із використанням внутрішніх ресурсів. Для отримання максимального ефекту від функціонування підприємств потрібною є оптимізація їхніх доходів і витрат, що, головним чином, може досягатись завдяки використанню спеціалізаційних переваг – співробітництву підприємств і громад. Зважаючи на наявність вдалої транспортної розв'язки, сировинної бази для вироблення деяких видів продукції харчової промисловості, в Подільському районі варто розглянути різні варіанти організації підприємств на основі принципу співробітництва і спільної участі громад в створенні доданої вартості.

Для новоутвореного Подільського району стратегії розвитку ще не розроблялись, а в стратегіях розвитку міста Подільськ задача створення нових підприємств детально не розглядалася [5, 17]. Однак

вважаємо, що специфіка сировинної забезпеченості, наявність транспортно-інфраструктурного потенціалу та людського капіталу, попит на якісну промислову та продовольчу продукцію на внутрішньому локальному і загальному національному ринках в районі обумовлюють важливість і доцільність виробничої орієнтації бізнесу в даній територіально-господарській системі.

На основі аналізу статистичних даних про розвиток економічної системи Подільського району та на основі проведених опитувань представників органів місцевого самоврядування в районі, представників Подільської районної державної адміністрації визначені такі пріоритетні, можливі та доречні сфери господарювання (згідно 7 переліченим критеріям), в яких варто запропонувати створення нового проекту (підприємства), функціонування якого відбуватиметься на засадах економічного співробітництва:

- виробництво хлібопродуктів;
- виробництво олії;
- виробництво біопалива.

В результаті проведеної оцінки доцільності та ефективності створення перелічених виробничих підприємств на території Подільського району встановлено, що це дозволить:

- сформувати додаткові потужності для обробки та переробки на породуцію з більш високою доданою вартістю близько 370 тис. тонн зерна пшениці та жита;
- організувати виробництво олії з місцевої сировини, перетворюючи при цьому на готову продукцію впродовж року більш ніж 100 тис. тонн насіння соняшнику;
- створити підприємство по переробці насіння ріпака на біодизель, що дозволить перетворити на готову продукцію більш ніж 60 тис. тонн сировини щороку (обсяги є орієнтованими, але узгодженими з місцевими підприємцями та представниками місцевого самоврядування і можуть змінюватись за умови створення нових потужностей з переробки сировини).

Визначення пріоритетних видів економічної діяльності, в яких доречно реалізувати проекти співробітництва нами здійснюється на основі системи критеріїв, але основним з них є ресурсна

забезпеченість. Закономірностям розвитку ринкової економіки це не протиречить, оскільки попит на продукцію, що вироблятиметься, є і на внутрішньому, і на зовнішньому ринках, але в умовах критичності впливу фактору близькості матеріальних ресурсів, людського, кадрового потенціалу вирішальною стає забезпеченість даними ресурсами. Тому задача розміщення нових виробництв нами вирішується з основним акцентом на близькість і забезпеченість матеріальними ресурсами.

Для сприяння формуванню нових підприємств або проектів співробітництва в районі необхідними є важелі регуляторної підтримки, які повинні базуватись на принципах європейської політики, і стати частиною стратегії розвитку Подільського району. Кращі європейські і світові практики включають в себе приклади державної підтримки розвитку необхідних для суспільства на певній території видів економічної діяльності або ж пріоритетних інвестиційних проектів. Такі заходи та механізми мають ґрунтуватись на згаданих вище принципах субсидіарності та раціональності, тобто функції стимулювання і підтримки інвесторів повинні маскимально передаватись на базовий рівень – рівень територіальних громад. Передбачається, що основні механізми підтримки створення нових підприємств (проектів) на основі співробітництва і розподілу праці доцільно реалізувати в рамках програмного заходу, вже запланованого адміністрацією Подільського району і Подільської міської ради - створення в місті Подільську індустріального парку. Концепція індустріального парку “Подільськ” містить наступні стратегічні цілі [5]:

1) Розвиток транспортно-логістичної складової (що передбачає створення транспортно-логістичного центру з можливим відкриттям митно-ліцензійного складу, розвиток інфраструктури для транспортних кампаній);

2) Розвиток індустрії переробки агропродукції (що передбачає створення нових підприємств та реконструкцію існуючих промислових об’єктів, а саме -створення цехів по переробці сільськогосподарської продукції).

Слід зауважити, що цілі створення індустріального парку добре узгоджуються з пропонованими нами заходами з розвитку промисловості Подільську і Подільського району .

Індустріальний парк “Подільськ” може стати прикладом системного підходу до індустріалізації регіону. Даний індустріальний парк вже зареєстрований і постає питання методологічного, методичного, наукового обґрунтування і планування шляхів його ефективного розвитку, реалізації практичних заходів стимулювання формування і функціонування ефективних підприємств, здатних

раціонально використати наявні ресурси і переваги, перетворивши їх на додану вартість.

Для активізації розбудови індустріального парку і організації роботи в його складі переробних підприємств доцільним є застосування податкових, економічних, фінансових, інформаційних та інших стимуляторів на рівні територіальних громад. Надані в результаті реформи місцевого самоврядування відповідні повноваження дозволяють реалізувати принцип субсидіарності і уможливити, наприклад, запровадження радою депутатів територіальної громади пільгових ставок з податку на нерухоме майно або на землю, з єдиного податку для підприємств для перспективних проектів, які реалізуються на території громади, забезпечують її економічну та фінансову спроможність і передбачають ефективне використання місцевої сировини для виробництва продукції з високою доданою вартістю. Детальний опис конкретних заходів підтримки реалізації інвестиційних проектів щодо організації переробки сільськогосподарської сировини на продукти харчування та іншу промислову продукцію нами планується здійснити в подальших публікаціях з даної тематики.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В результаті проведеного дослідження концептуально-методичних засад територіального розміщення підприємств з метою реалізації цілей просторового розвитку, а також за даними аналізу економічної системи Подільського району Одеської області, обґрунтування доцільності створення нових підприємств в пріоритетних для району видах економічної діяльності визначені перспективні проекти для розвитку економічного співробітництва громад. Перспективою розвитку даного дослідження є здійснення подальших обґрунтувань, розрахунків ефективності та визначення механізмів, інструментів, заходів стимулювання створення нових підприємств, що продукуватимуть високу додану вартість на території району і базуватимуться на побудові мережі ланцюгів економічного співробітництва. Зокрема, в подальших публікаціях на прикладі Подільського району Одеської області будуть розглянуті науково-прикладні особливості розміщення підприємств по виробництву хлібопродуктів, олії та біодізелю з використанням теорії графів. Застосування такого математичного інструментарію дозволить обґрунтувати доцільність та ефективність створення кожного з перелічених підприємств на териорії Подільської громади в розрізі пропонованих критеріїв, зокрема: з врахуванням сировинної та кадрової забезпеченості, інфраструктурної складової та протяжності шлхів, близькості до логістичних центрів і потенційних точок зберігання і збуту готової продукції.

Література

1. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01. 04. 2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення: 22.11.2021)
2. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 05. 08. 2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 22.11.2021)
3. Ткачук А., Сергієнко О., Наталенко Н. Як розпочати дружбу між містом та селом? Про співробітництво міських та сільських територіальних громад: методичні рекомендації. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/517/08-02-19.pdf> (дата звернення: 22.12.2021)
4. Проект Закону про внесення змін до Закону України "Про засади державної регіональної політики". № 5323 від 01.04.2021 URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71562 (дата звернення: 22.11.2021)
5. Концепція індустріального парку "Подільськ" (в новій редакції). URL: <https://drive.google.com/file/d/15JD-Pp5iRRFKxup4xhGspSFMbS0Subw-/view> (дата звернення: 08.11.2021)
6. Стратегічне планування збалансованого розвитку міста Подільська до 2025 року: монографія // За заг. ред. док. економ. наук, професора А.І.Ковальова. – К: ФОП Гуляєва В.М., 2018. – 106 с. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8152/1/Стратегічне%20планування%20збалансованого%20розвитку%20міста%20Подільська%20до%202025%20року.pdf>
7. Переробна промисловість регіонів України: проблеми та перспективи розвитку: монографія / ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України"; наук. ред.: С. О. Іщук. Львів, 2020. 341 с. (Серія «Регіони: моніторинг, прогнози, моделі»). URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20200002.pdf>
8. Шляхи модернізаційного забезпечення розвитку ринку молока в Україні / Буркинський Б.В., Лайко О.І., Агінська І.В., Островар О.В. // Економічні інновації: 36. наук. пр. - Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2012. - Вип. 47. - С. 38-52. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/67091>
9. Домінанти сталого розвитку регіонів України: монографія / За ред. Буркинського Б.В. Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2020. 620с.
10. Józwiak B., Ponikowski H. Międzynarodowe uwarunkowania rozwoju regionalnego, Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin, 2008, s.24.
11. Edward J. Blakely, Nancey Green Leigh. Planning Local Economic Development: Theory and Practice. SAGE, 2010, 446p.
12. Georgica J.P., Gorzelak G. Wydawnictwo Europejski Insytut Rozwoju Regionalnego i Lokalnego, Przedsiębiorczość. Promocja. Seria: Studia regionalne i lokalne, nr 40. Warszawa: Uniwersytet Warszawski, Europejski Instytut Rozwoju Lokalnego i Regionalnego, 1992, 249 p.
13. Jerzego J. Paryska Rozwój lokalny : zagospodarowanie przestrzenne i nisze atrakcyjności gospodarczej. Studia / Polska Akademia Nauk, Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju. - Warszawa : Akad., Wyd.1, 1995, 169p.
14. Стратегія розвитку Одеської області на період 2021-2027 років. Додаток до рішення обласної ради від 03 березня 2020 року №1228-VII. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/strategiya-rozvytku-odeskoj-oblasti-na-period-2021-2027-roky.pdf>
15. Про утворення та ліквідацію районів. Постанова Верховної Ради України від 17 липня 2020 року № 3650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text>. (дата звернення: 08.11.2021)
16. Реалізація промислової продукції за видами. Офіційні дані Державної служби статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/pr/vr_rea_ovpp/vr_rea_ovpp_u/arh_gppvp_u.html [in Ukrainian].
17. Характеристика Подільського району Одеської області. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/z7503/A005?rf7571=91382> (дата звернення: 11.11.2021)
18. Показники доходів місцевих бюджетів України. Державний веб-портал бюджету для громадян Openbudget. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/15205000000/info/indicators?year=2018&month=12> (дата звернення: 04.11.2021)

Стаття надійшла 31.03.2022
 Стаття прийнята до друку 14.04.2022
 Доступно в мережі Internet 19.07.2022

Laiko O.

Doctor of Economics, Professor
Deputy director for scientific work
E-mail: alexlayko@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-7082-0862

Yezhov M.

Ph.D. in Physics and Mathematics, Senior Researcher
Department of Regional Economic Systems Development
E-mail: isanybodyhome63@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-5003-7774

Tsynalievskia I.

PhD in Economics, Senior Researcher
Department of Regional Economic Systems Development
Institute of Market and Economic & Ecological Research of National Academy of Sciences
of Ukraine
Frantsuzskiy boulevard, 29, Odesa, Ukraine, 65044
E-mail: tsynalievskia.i@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-9276-4264

SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF THE ORGANIZATION OF PROCESSING ENTERPRISES IN REGIONAL ECONOMIC SYSTEMS

The scientific and methodological aspects of the creation of enterprises in the territorial communities of Ukraine, which as a result of the decentralization reform received more opportunities and powers for their own development and implementation of the functions of local self-government, were considered, but there were also more obligations to ensure the stable development of their own economic systems, which are generators of the creation of a new added value as a source of well-being and income of the local population, payment of taxes. A study of the current state of institutional support for the development of economic systems of regions and communities in Ukraine was carried out, taking into account the peculiarities of decentralization and local self-government reforms, as well as the challenges and tasks of the country's post-war renewal. The need for the formation of effective business entities in territorial and economic systems of all levels as a basis for ensuring economic capacity has been substantiated. The scientific and methodological principles of creating and ensuring the development of enterprises in communities of districts and regions have been developed as a basis for the formation of the economic capacity of regional systems with the approbation of such a scientific approach as the example of communities of the Podilsky district of the Odesa region. There are substantiated theoretical and conceptual principles of ensuring the development of regional economic systems in modern conditions that are based on the formation in administrative-territorial units (communities, districts, regions) of elements of functional territories - growth points in the form of enterprises capable for producing of significant added value and ensuring financial and budgetary capacity. The approach to the organization of production enterprises in regional systems has been developed. It takes into account the key factors of resource and infrastructural provision of territories, the effective use of which will contribute to better inclusion of territorial economic systems in the national and economic exchange. It was established that the factors of material-resource, labor, infrastructural-logistic security of the functional territory of the Podilsky district of the Odesa region determine the expediency and efficiency of the organization of the production of bread products, oil, and biodiesel from local raw materials. Based on the analysis of the current economic state of the Podilsky district of the Odesa region, various options for the creation of new enterprises in the territory of the district were considered and the optimal location of these enterprises was proposed in order to provide them with necessary raw materials. A more detailed description of the results of the study of the efficiency of the placement of individual processing enterprises in the Podilsk district of the Odesa region will be offered in further publications on this topic.

Key words: organization of processing enterprises, regional economic systems, economic capacity of communities, functional territories, production of bread products, oil, biodiesel.

References

1. *Pro skhvalennia Kontseptsii reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia ta terytorialnoi orhanizatsii vladny v Ukraini: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 01. 04. 2014 r. № 333-r.* (2014). Retrieved November 22, 2021, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>
2. *Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na 2021-2027 roky: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 05. 08. 2020 r. № 695.* (2020). Retrieved November 22, 2021, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>

3. Tkachuk, A., Serhiienko, O., & Natalenko, N. (2019). *Yak rozpochaty druzhbu mizhmistom ta selom? Pro spivrobotnytstvo miskykh ta silskykh terytorialnykh hromad: metodychni rekomendatsii*. Retrieved December 22, 2021, from <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/517/08-02-19.pdf>
4. *Proekt Zakonu pro vnesenniazmin do Zakonu Ukrainy "Pro zasady derzhavnoirehionalnoipolityky" № 5323 vid 01.04.2021*. Retrieved November 22, 2021, from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71562
5. *Kontseptsiiia industrialnoho parku "Podilsk" (v novii redaktsii)*. Retrieved November 08, 2021, from <https://drive.google.com/file/d/15JD-Pp5iRRFKxup4xhGspSFMbS0SUbw-/view>
6. Kovalov, A. I. (Ed.). (2018). *Stratehichne planuvannia zbalansovanoho rozvytku mista Podilska do 2025 roku*. FOP Huliaieva V.M. Retrieved November 22, 2021, from <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8152/1/Stratehichne%20planuvannia%20zbalansovanoho%20rozvytku%20mista%20Podilska%20do%202025%20roku.pdf>
7. Ishchuk, S. O. (Ed.). (2020). *Pererobna promyslovist rehioniv Ukrainy: problemy ta perspektyvy rozvytku* (Ser. «Rehiony: monitorynh, prohnozy, modeli»). DU "Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy." Retrieved November 22, 2021, from <http://ird.gov.ua/irdp/p20200002.pdf>
8. Burkynskyi, B. V., Laiko, O. I., Ahinska, I. V., & Ostrovar, O. V. (2012). Shliakhy modernizatsiinoho zabezpechennia rozvytku rynku moloka v Ukraini. *Ekonomichni innovatsii*, (47), 38-52. Retrieved November 22, 2021, from <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/67091>
9. Burkynskoho, B. V. (Ed.). (2020). *Dominanty staloho rozvytku rehioniv Ukrainy*. IPREED NAN Ukrainy.
10. *Międzynarodowe Uwarunkowania Rozwoju Regionalnego*. (2008). Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
11. Blakely, E. J., & Greenlee, N. (2010). *Planowanie lokalnego rozwoju gospodarczego: teoria i praktyka*. SAGE.
12. Georgita, J. P., & Gorzelak, G. (1992). *Vydaunitvo Europejski Instytut Hodowli Przedsiębiorczości Regionalnej i Lokalnej. Oferta specjalna* (40th ed., Ser. Regionalne i lokalne studia historyczne). Uniwersytet Warszawski, Europejski Instytut Rozwoju Lokalnego i Regionalnego.
13. Jerzy, J. (1995). *Paris Rozwój lokalny: zagospodarowanie przestrzenne i nisze gospodarcze*. Akad., Wyd.1.
14. *Stratehiia rozvytku Odeskoi oblasti na period 2021-2027 rokiv. Dodatok do rishennia oblasnoi rady vid 03 bereznia 2020 roku №1228-VII*. (2020). Retrieved November 22, 2021, from <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/strategiya-rozvytku-odeskoyi-oblasti-na-period-2021-2027-roky.pdf>
15. *Pro utvorennia ta likvidatsiiu raioniv. Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 17 lypnia 2020 roku № 3650*. (2020). Retrieved November 08, 2021, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text>
16. *Realizatsiia promyslovoi produktsii za vydamy. Ofitsiini dani Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy*. Retrieved November 08, 2021, from https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/pr/vr_rea_ovpp/vr_rea_ovpp_u/arh_rppvp_u.html [in Ukrainian].
17. *Kharakterystyka Podilskoho raionu Odeskoi oblasti. Ofitsiinyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Retrieved November 11, 2021, from <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/z7503/A005?rf7571=91382>
18. *Pokaznyky dokhodiv mistsevykh biudzhetiv Ukrainy*. Derzhavnyi veb-portal biudzhetu dlia hromadian Openbudget. Retrieved November 04, 2021, from <https://openbudget.gov.ua/local-budget/15205000000/info/indicators?year=2018&month=12>

Received 31 March 2022

Approved 14 April 2022

Available in Internet 19.07.2022

Цитування згідно ДСТУ 8302:2015

Лайко О.І., Єжов М.Б., Циналєвська І.А. Науково-методичні засади організації переробних підприємств в регіональних економічних системах // Економіка харчової промисловості. 2022. Т.14, вип. 2. С.11-22. doi 10.15673/ie.v14i2.2319

Cite as APA style citation

Laiko, O., Yezhov, M., & Tsynalievskaya, I. (2022). Scientific and methodological principles of the organization of processing enterprises in regional economic systems. *Food Industry Economics*, 14(2), 11-22. doi 10.15673/ie.v14i2.2319.